

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle Euroopan unionin komission 14 päivänä syyskuuta 2016 tekemä ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla, ja ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 1 päivänä joulukuuta 2016

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen

Tekijänoikeusneuvos Viveca Still

EHDOTUS EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVIKSI TEKIJÄNOIKEUDESTA DIGITAALISILLA SISÄMARKKINOILLA**1 Yleistä**

Euroopan unionin komissio antoi 14 päivänä syyskuuta 2016 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla, COM(2016) 593 final. Direktiiviehdotus liittyy Euroopan unionin komission toiseen toimenpidekokonaisuuteen, joka koskee tekijänoikeusjärjestelmän modernisointia digitaalisilla sisämarkkinoilla. Nyt käsillä olevaa komission toista toimenpidepakettia on tarkemmin kuvattu Euroopan unionin komission 14 päivänä syyskuuta 2016 antamassa tiedonannossa Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle ”Tekijänoikeuteen pohjautuvan oikeudenmukaisen, tehokkaan ja kilpailukykyisen talouden edistäminen digitaalisilla sisämarkkinoilla”. Tähän toimenpidekokonaisuuteen sisältyvät tekijänoikeusdirektiiviä koskevan ehdotuksen lisäksi ehdotus asetukseksi TV- ja radiolähetyksistä verkossa sekä direktiivi- ja asetusehdotukset koskien tekijänoikeuden rajoittamista näkövammaisten ja lukemiseesteisten hyväksi. Muut toimenpiteet kuin lainsäädäntötoimenpiteet on kuvattu komission tiedonannosta tehdyssä E-kirjeessä.

2 Ehdotuksen tavoitteet

Komissio on jakanut direktiivin mukaiset toimenpiteet kolmeen koriin tavoitteiden perusteella: toimenpiteisiin, joilla varmistetaan sisällön laajempi saatavuus kaikkialla EU:ssa, toimenpiteisiin tekijänoikeuden poikkeusten tai rajoitusten sopeuttamiseksi digitaaliin ja rajat ylittäviin ympäristöihin sekä toimenpiteisiin hyvin toimivien tekijänoikeusmarkkinoiden saavuttamiseksi.

Digitaalitekniikan kehitys on muuttanut sitä, miten teoksia ja muuta suojattua aineistoa luodaan, tuotetaan, jaellaan ja hyödynnetään. On ilmaantunut sekä uusia käyttöjä että uusia toimijoita ja liiketoimintamalleja. Digitaaliympäristössä myös valtioiden rajat ylittävä käyttö on lisääntynyt ja kuluttajille on avautunut uusia mahdollisuuksia saada tekijänoikeudella suojattua aineistoa saataviin. Komissio on perustellut direktiiviehdotustansa sillä, että vaikka EU:n tekijänoikeuspuiteissa vahvistetut tavoitteet ja periaatteet ovat edelleen päteviä, niitä olisi sopeutettava näihin uusiin realiteetteihin. Komissio katsoo myös, että EU-tason toimenpiteitä tarvitaan sisämarkkinoiden pirstoutumisen torjumiseksi.

Ehdotetulla tekijänoikeuden rajoitusten harmonisoinnilla pyritään tukemaan yleisiä poliittisia tavoitteita, kuten tutkimusta ja koulutusta, poistamaan tekniikan kehittymisen ja uusien käytötapojen myötä syntyneitä epäselvyyksiä rajoitusten soveltuvuudesta sekä lisäämään oikeusvarmuutta rajojen yli tapahtuvassa käytössä.

Esteitä sisällön laajemman saatavuuden varmistamiseksi kaikkialla EU:ssa puretaan helpottamalla tekijänoikeuksien selvittämistä erityisesti tarjoamalla kulttuuriperintölaitoksille mahdollisuus hankkia lisenssejä myynnistä poistuneiden teosten yleisön saataville saattamista varten. Näin edistettäisiin myös kulttuuriperinnön saatavuutta EU:n kansalaisille. Lisäksi audiovisu-

aalisten teosten paremman saatavuuden turvaamiseksi tilausvideopalveluissa ehdotetaan toimenpiteitä, joilla pyritään helpottamaan oikeuksien lisensiointi- ja selvittämisprosessia.

Hyvin toimivat tekijänoikeusmarkkinat pyritään saavuttamaan varmistamalla, että tekijät ja oikeudenhaltijat saavat oikeudenmukaisen osuuden teostensa ja muun aineistonsa käytöstä syntyvästä arvosta. Tähän liittyen ehdotuksessa esitetään toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan oikeudenhaltijoiden neuvotteluasemaa ja korvausta sisältöjensä käytöstä sellaisissa verkkopalveluissa, joissa tarjotaan pääsy käyttäjien verkkoon lataamaan sisältöön. Komission mukaan arvon oikeudenmukainen jako on myös tarpeen lehdistöjulkaisualan kestävyysvarmistamiseksi ja huomioiden lehtikustantajien vaikeudet niiden lisensioinnissa julkaisujaan verkossa ja pyrkiessä saamaan oikeudenmukaisen osuuden luomastaan arvosta, mukaan lukien saamaan korvauksia teosten käytöstä poikkeuksen nojalla. Toisaalta komissio pyrkii parantamaan tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa suhteessa teosten kaupallisiin hyödyntäjiin takaamalla tekijöille ja esittäville taiteilijoille kohtuullisen korvauksen sekä asettamalla käyttäjille tiedonantovelvoitteita teosten hyödyntämisestä.

3 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

3.1 Tekijänoikeuden rajoitusten harmonisointi

Tekijänoikeuden rajoitukset on EU:ssa harmonisoitu direktiivillä 2001/29/EY tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tietyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa (jäljempänä *vuoden 2001 tekijänoikeusdirektiivi*). Direktiivissä säädettiin poikkeuksista ja rajoituksista, joita jäsenvaltiot voivat säätää EU:n tasolla harmonisoituihin yksinoikeuksiin kansallisissa tekijänoikeuslaeissaan. Direktiivillä luotiin tyhjentävä lista sallituista tekijänoikeuden poikkeuksista ja rajoituksista (jäljempänä käytetään pelkästään termiä *rajoitus*). Kaikki jäsenvaltiot eivät ole hyödyntäneet mahdollisuutta rajoittaa yksinoikeuksia yhtä laajasti.

Nyt komissio ehdottaa, että jäsenvaltiot velvoitetaan ottamaan käyttöön kolme pakollista tekijänoikeuden rajoitusta. Nämä koskevat tekstin- ja tiedonlouhintaa, teosten ja muiden suojan kohteiden käyttöä yksinomaan opetuksen havainnollistamiseksi sekä kulttuuriperintöaineiston säilyvyyden varmistamista. Komission mukaan tekijänoikeuden rajoitukset pyritään näin modernisoimaan huomioimalla teosten uudet käyttötavat ja edistämällä rajoitusten toimivuutta rajat ylittävissä tilanteissa.

3.1.1. Tekstin- ja tiedonlouhinta

Direktiiviehdotuksen mukaan kappaleen valmistaminen tekstin- ja tiedonlouhinnan toteuttamiseksi olisi sallittua edellyttäen, että käyttäjällä on laillinen pääsy tieteellistä tutkimusta varten teokseen tai muuhun aineistoon, jota aiotaan louhia. Tekstin- ja tiedonlouhinta sallittaisiin ainoastaan tieteellistä tutkimusta varten ja sellaisissa organisaatioissa, jotka ovat voittoa tavoittelemattomia tai toimivat valtion tunnustamina yleisen edun tehtävissä.

Vuoden 2001 tekijänoikeusdirektiiviin ei sisälly nimenomaista rajoitusta tekstin- ja tiedonlouhintaa varten, mutta nyt ehdotettavan rajoituksen voidaan katsoa tältä osin selventävän vuoden 2001 tekijänoikeusdirektiivin rajoitusta, joka sallii teoksen käytön opetuksen tai tieteellisen tutkimuksen havainnollistamiseksi.

Komission ehdotuksen taustalla näyttää olevan tutkimuslaitosten esiin tuoma epäkohta, jonka mukaan kustantajilta on vaikeaa saada lupaa sellaisen aineiston tiedonlouhintaa varten, jonka kustantaja on lisensoinut tutkimuslaitosten käyttöön. Kysymys on ensisijaisesti mahdollisuu-

desta suorittaa tiedonlouhintaa kustantajien tietokantoihin sisältyvistä digitaalisista tieteellisistä aikakauslehdistä.

Direktiiviehdotuksen mukaan tämän pakollisen rajoituksen soveltamista ei saa rajoittaa sopimuksin, mutta oikeudenhaltijoiden (käytännössä kustantajien) on voitava soveltaa toimenpiteitä, joilla varmistetaan sellaisten verkkojen ja tietokantojen turvallisuus ja eheys, joissa niiden teoksia tai muuta aineistoa säilytetään. Lisäksi jäsenvaltiot veloitetaan kannustamaan oikeudenhaltijoita ja tutkimusorganisaatioita määrittelemään edellä mainittua tarkoitusta varten parhaat toimintatavat.

Ehdotettu uusi rajoitus tekstin- ja tiedonlouhinnan hyväksi herättää kysymyksiä. Ensinnäkään EU-oikeus eikä myöskään Suomen oikeusjärjestelmä tunne ennestään tilannetta, jossa tekijänoikeuden rajoitus kohdistetaan ainoastaan sellaisiin teoksiin tai aineistoihin, joiden käytöstä on olemassa käyttäjän ja oikeudenhaltijan välinen lisenssisopimus.

Toiseksi ehdotetun rajoituksen muotoilu voi johtaa tulkintaan, jonka mukaan oikeudenhaltijoiden yksinoikeuden piiriin voisi kuulua toimintaa, jota nykyisin pidetään sallittuna vuoden 2001 tekijänoikeusdirektiivin 5 artiklan 1 kohdan mukaan sen perusteella, että kyse on kappaleen valmistamisesta, joka on väliaikaista tai satunnaista sekä erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia ja jonka ainoa tarkoitus on mahdollistaa sen laillinen käyttö ja jolla ei ole itsenäistä taloudellista merkitystä. Tällaista toimintaa on esimerkiksi internetissä vapaasti saatavilla olevan aineiston analysointi, esimerkiksi verkkosivujen louhinta hakukoneiden ja muiden indeksointijärjestelmien tarpeisiin, sekä laajemminkin data-analytiikan käyttäminen.

Ehdotettu rajoitus ei myöskään näyttäisi sallivan, että kansalliseen tutkimusinfrastruktuuriimme kuuluvia toimijoita, esimerkiksi kirjastoja, museoita, arkistoja tai muita kansallisia toimijoita, hyödynnetään tiedonlouhinnassa. Suomessa edellä mainitut tahot kytkeytyvät usein läheisesti tutkimuslaitoksiin siten, että tiedonlouhintaan osallistuu tavalla tai toisella myös tällaisia muita yleishyödyllisiä toimijoita, joiden ainoa tai ensisijainen tehtävä ei kuitenkaan ole tutkimuksen harjoittaminen.

Ehdotetun artiklan muotoilu näyttäisi myös edellyttävän, että rajoituksen soveltamiseksi ei ainoastaan riittäisi se, että tutkimuslaitoksella on laillinen pääsy aineistoon, vaan että se on nimenomaan hankkinut lisenssin aineistoon *tieteellistä tutkimusta varten*.

Kysymyksiä herättää myös se, mitä jäsenvaltion tulisi tehdä täyttääkseen direktiivin vaatimuksen, että se ”kehottaa” oikeudenhaltijoita ja tutkimusorganisaatioita määrittelemään, miten verkkojen ja tietokantojen eheydestä olisi pidettävä huolta.

Direktiiviehdotuksessa ei tarkemmin perustella, miksi on tarpeen selvittää ainoastaan tiedonlouhinnan laillisuus suhteessa vuoden 2001 tekijänoikeusdirektiivin rajoitukseen tutkimuksen havainnollistamiseksi (5 artiklan 3 kohdan a alakohta), eikä laajemmin arvioida, mitä olisi pidettävä sellaisena kappaleen valmistamisena, jolla ei ole itsenäistä taloudellista merkitystä (5 artiklan 1 kohta). Tyypillistä tiedonlouhinnalle on, että se kohdistuu tietoon, eli sen kohde ei ole tekijänoikeudella suojattu. Kappaleen valmistaminen liittyy tyypillisesti teoksen saattamiseen sellaiseen tiedostomuotoon, jota on mahdollista tutkia automaattisilla analyysimenetelmillä. Teoksen kappaleella ei siten ole itsenäistä taloudellista merkitystä edellyttäen, että käyttäjä on hankkinut kopioitavan aineiston laillisesti käyttöönsä tai oikeudenhaltija on asettanut sen vapaasti saataville. Oikeudenhaltijoille aiheutuvaa haittaa olisi siten pidettävä vähäisenä, mihin vaikuttaa myös se, että rajoitus ei mahdollistaisi louhitun teoksen tai aineiston yleisön saataville saattamista.

3.1.2. Opetuskäyttö

Komissio ehdottaa, että vuoden 2001 tekijänoikeusdirektiiviin sisältyvä tekijänoikeuden rajoitus opetuksen hyväksi olisi otettava käyttöön kaikissa jäsenvaltioissa. Samalla selvennettäisiin, että rajoitus sisältää teoksen tai muun aineiston digitaalisen käytön edellyttäen, että käyttö tapahtuu oppilaitoksen tiloissa tai suojatun sähköisen verkon välityksellä, johon on pääsy ainoastaan kyseisen oppilaitoksen oppilailla tai opiskelijoilla ja opetushenkilöstöllä.

Ehdotuksen mukaan jäsenvaltiot voisivat kuitenkin säätää, että kyseistä tekijänoikeuden rajoitusta ei sovelleta yleisesti tai sitä ei sovelleta tietyn tyyppisiin teoksiin tai muuhun aineistoon siltä osin kuin soveltuvia lisenssejä on markkinoilla helposti saatavilla. Jäsenvaltiot voisivat myös säätää kohtuullisesta korvauksesta oikeudenhaltijoille koituneesta haitasta, kun heidän teoksiaan käytetään opetuskäyttöä koskevan rajoituksen mukaisesti.

Rajat ylittävän opetuksen mahdollistamiseksi komissio ehdottaa, että opetuskäytön olisi katsottava tapahtuvan siinä jäsenvaltiossa, johon oppilaitos on sijoittautunut.

On huomiotava, että oikeudenhaltijat eivät saisi estää tekijänoikeuden rajoituksen mukaista opetuskäyttöä myöskään teknisin suojakeinoin.

Suomen tekijänoikeuslaissa teosten käyttö opetuksessa perustuu osittain tekijänoikeuden rajoituksiin ja osittain sopimuslissenssijärjestelmän mahdollistamiin sopimuksiin. Komission ehdotus näyttäisi sallivan näihin ratkaisuihin perustuvan järjestelyn jatkossakin.

Säännöksen sanamuoto jättää kuitenkin jossain määrin epäselväksi, miltä osin jäsenvaltion olisi otettava käyttöön tekijänoikeuden rajoitus. Komission ehdotus tulee ilmeisesti ymmärtää niin, että jäsenvaltiot eivät voi asettaa esteitä ulkomailla tekijänoikeuden rajoituksen tai sopimuksen perusteella tapahtuvalle etäopiskelulle, vaan jäsenvaltiot hyväksyvät vastavuoroisesti toistensa ratkaisut. Näin ymmärrettyinä komission ehdotus vastaa pitkälti Suomen aikaisemmin esille tuomia kantoja.

3.1.3. Kulttuuriperinnön säilyvyys

Komissio ehdottaa pakottavaa rajoitusta, jolla sallitaan kulttuuriperintölaitoksille kappaleen valmistaminen niiden kokoelmissa pysyvästi olevista teoksista aineiston säilyttämiseksi ja säilyvyyden turvaamiseksi. Tekijänoikeuden rajoitus näyttäisi mahdollistavan myös alun perin digitaalisessa muodossa olevan aineiston (born digital) säilyvyyden turvaamisen. Suomen tekijänoikeuslaki sisältää jo tekijänoikeuden rajoituksen, joka ulottuu kyseiseen käyttötarkoitukseen.

3.2 Myynnistä poistuneiden teosten käyttö kulttuuriperintölaitoksissa

Komissio ehdottaa tekijänoikeuden kollektiiviseen hallinnointiin perustuvaa ratkaisua, jolla on tarkoitus helpottaa kulttuuriperintölaitosten mahdollisuuksia hankkia lisenssejä kokoelmissaan oleviin tavanomaisilta kaupan kanavilta myynnistä poistuneisiin teoksiin ja muihin suojan kohteisiin, jotta laitos voisi saattaa niitä yleisön saataviin. Säännöksellä pyritään edistämään kulttuuriperinnön saatavuutta rajat ylittävästi EU:ssa.

Komission ehdottama järjestely sisältää kolme olennaista osaa: myynnistä poistumisen määrittelemiseen ja varmentamiseen liittyvät säännökset, lissensiointiin ja oikeudenhaltijoiden etujen suojelemiseen liittyvät säännökset sekä rajat ylittävään käyttöön liittyvät säännökset.

3.2.1. Myynnistä poistumisen määrittäminen

Teoksen olisi katsottava *poistuneen myynnistä*, ”kun koko teosta ei minään käännöksenä, versiona tai esitysmuotona ole yleisön saatavilla tavanomaisten kaupan kanavien välityksellä eikä myöskään kohtuudella voida olettaa sen tulevan saataville”. Direktiiviehdotuksesta ei tarkemmin ilmene, mitä tarkoitettaisiin ”tavanomaisella kaupan kanavalla”. Tarkoitus lienee varmistaa, että kulttuuriperintölaitos ei saattaisi yleisön saataville sellaisia teoksia, jotka ovat vielä aktiivisesti myynnissä kuluttajakaupassa. Se, miten myynnistä poistuminen tulisi varmistaa, ei tarkemmin selviä direktiiviehdotuksesta. Käytännössä myynnistä poistuminen tulisi varmistaa ainakin koko EU:n alueen osalta. Lienee tarkoitus, että myynnistä poistumista tulisi arvioida niin fyysisten kappaleiden kuin myös yleensä kaupallisen saatavuuden näkökulmasta, mukaan lukien sähköiset palvelut.

Ehdotetun säännöksen tulkintaa vaikeuttaa lisäksi se, että edellä mainituista tiukoista kriteereistä huolimatta jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että ”vaatimukset, joilla määrätään, voidaan teokseen tai muuhun aineistoon myöntää lisenssi, eivät ulotu pidemmälle kuin mitä on tarpeen ja kohtuullista eikä niillä suljeta pois mahdollisuutta määrittää kokonaisen kokoelman poistuneen myynnistä”. Ei ole myöskään täysin selvää, mitä teoksen ”esitysmuodolla” tai ”versiolla” tarkoitetaan. Olisiko esimerkiksi elokuvan pohjana olevaa kirjaa pidettävä vielä myynnissä olevana, jos elokuva on vielä kaupallisten kanavien välityksellä saatavana?

Kynnys katsoa teos myynnistä poistuneeksi olisi korkea, koska arvioitavana ei olisi ainoastaan se, onko teos poistunut myynnistä, vaan myös se, voiko se palata myyntiin. Digitaalisena aikakautena lienee selvää, että mikä tahansa teos voi palata myyntiin.

Eri teoslajien osalta tavanomaisen kaupan kanava olisi mahdollista arvioida eri tavalla. Näin ollen direktiivi ei sulje pois mahdollisuutta, että esimerkiksi valokuvan tavanomaisena myyntikanavana voitaisiin pitää valokuvaoikeuksien saamista valokuvaajalta suoraan tai yhteishallinnointiorganisaation kautta. Jos näin olisi, ehdotus vaikuttaisi sisäisesti ristiriitaiselta, jos yhteishallinnointiorganisaatiota samanaikaisesti voitaisiin pitää tavanomaisen kaupan kanavana, jonka toimintaan direktiivin säännöksiä ei sovelleta, ja erillisenä ”myynnistä poistuneiden teosten lisenssijärjestönä”, johon direktiiviä sovellettaisiin.

3.2.2. Lisensiointiin ja oikeudenhaltijoiden etujen suojelemiseen liittyvät säännökset

Komission ehdotus sisältää säännöksiä, joilla pyritään turvaamaan oikeudenhaltijan oikeudet. Osa näistä muistuttaa läheisesti pohjoismaissakin käytössä olevan sopimuslissenssijärjestelmän elementtejä. Tällaisia ovat yhteishallinnointiorganisaation *edustavuusvaatimus* ja oikeudenhaltijoiden *tasapuolisen kohtelun vaatimus*. Lisäksi edellytettäisiin, että oikeudenhaltijalla on toimiva *kielto-oikeus*, joka mahdollistaa sen, että oikeudenhaltija voi milloin tahansa vastustaa teostensa tai muun aineistonsa katsomista myynnistä poistuneiksi.

Ehdotuksesta ei ilmene, miten tulisi toimia sellaisten teoslajien osalta, joiden oikeuksia ei hallinnoida kollektiivisesti ja joiden osalta mikään yhteishallinnointiorganisaatio ei näin ollen ole edustava. Tällaisia aineistoja ovat Suomessa ainakin elokuvat.

Jäsenvaltiot veloitettaisiin myös säättämään siitä, miten tiedotetaan teosten tai muun aineiston katsomisesta myynnistä poistuneeksi, lissensseistä ja erityisesti niiden soveltamisesta edustuksettomiin oikeudenhaltijoihin sekä oikeudenhaltijan mahdollisuudesta vastustaa sitä, että hänen teoksensa katsotaan myynnistä poistuneeksi. Tiedottamista tulisi ehdotuksen mukaan tehdä ”kohtuullisen ajan” ennen teosten tai muun aineiston digitointia, jakelua, yleisölle välittämistä tai yleisön saataviin saattamista.

Direktiivin mukaan tiedottamisessa hyödynnetään Euroopan unionin teollis- ja tekijänoikeusviraston tarjoamia palveluita. Virasto ylläpitää jo ennestään orpoteosten käyttöön liittyvää tietokantaa.

Ehdotetun pääsäännön mukaan kulttuuriperintölaitosten olisi hankittava lisenssi yhteishallinnointiorganisaatiolta, joka on edustava siinä jäsenvaltiossa, jossa teos tai äänite on ensimmäisen kerran julkaistu. Jos julkaisemista ei ole tapahtunut, lisenssi hankittaisiin jäsenvaltiosta, jossa teos tai äänite on ensimmäisen kerran lähetetty. Tätä pääsääntöä ei kuitenkaan sovellettaisi elokuviin ja muihin audiovisuaalisiin teoksiin, vaan tältä osin lisenssi hankittaisiin jäsenvaltiosta, jossa teoksen tuottajalla on päätoimipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Jos kumpakaan näistä ei pystytä määrittelemään, lisenssi hankittaisiin jäsenvaltiosta, johon kulttuuriperintölaitos on sijoittautunut. Esimerkiksi suomeksi käännetyn ranskalaisen kirjan oikeudet olisi hankittava Ranskasta sen lainsäädännön mukaisesti.

Ehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden olisi lisäksi varmistettava, että käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden edustusorganisaatioiden ja kaikkien muiden merkityksellisten sidosryhmäorganisaatioiden välillä käydään säännöllistä vuoropuhelua sen varmistamiseksi, että myynnistä poistuneiden teosten lisensointiin liittyvä järjestelmä on tarkoituksenmukainen ja että se riittävästi huomioi oikeudenhaltijoiden suojaksi asetettujen velvoitteiden tehokkuuden.

3.2.3. Myynnistä poistuneiden teosten rajat ylittävään käyttöön liittyvät säännökset

Ehdotuksen mukaan kulttuuriperintölaitos voisi yhteishallinnointiorganisaation myöntämän lisenssin perusteella käyttää teosta tai muuta suojan kohdetta kaikissa jäsenvaltioissa.

Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tiedot yhteishallinnointiorganisaation myöntämistä lisensseistä ja oikeudenhaltijoiden kiello-oikeudesta julkaistaan Euroopan unionin teollis- ja tekijänoikeusviraston portaalissa viimeistään kuusi kuukautta ennen muissa jäsenvaltioissa kuin lisenssin myöntäjäjäsenvaltiossa tapahtuvaa teosten tai muun aineiston digitointia, jakelua, yleisölle välittämistä tai yleisön saataviin saattamista ja pidetään saatavilla lisenssin koko voimassaolon ajan.

Direktiiviä ei sovellettaisi kolmannen maan kansalaisten teoksiin tai muihin suojan kohteisiin lukuun ottamatta tapauksia, joissa lisenssi on hankittu kyseisestä kolmannelle maasta.

3.3 Audiovisuaalisten teosten saanti ja saatavuus tilausvideoalustoilla

Direktiiviehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden olisi luotava *neuvottelujärjestely*, jossa osapuolet, jotka haluavat tehdä sopimuksen audiovisuaalisten teosten saattamisesta yleisön saataville tilausvideoalustoilla ja jotka kohtaavat oikeuksien lisensointiin liittyviä vaikeuksia, voivat saada apua puolueettomalta elimeltä, jolla on asiaankuuluvaa kokemusta. Tällaisen elimen olisi tarjottava apua neuvotteluissa ja sopimukseen pääsemisessä.

Ehdotuksen tavoitteena on vahvistaa eurooppalaisten AV-teosten levittämistä tilauspalveluissa Euroopan unionin alueella. Tarkoitus on, että puolueeton elin voisi avustaa esimerkiksi tilanteissa, joissa oikeuksien haltija ei ole kiinnostunut teoksen hyödyntämisestä verkossa tai joissa hyödyntämisen välineisiin liittyy avoimia kysymyksiä.

Ehdotuksessa ei puhuta vaihtoehtoisesta riidanratkaisusta vaan nimenomaan jäsenvaltioiden viranomaisten tai muiden julkisten toimijoiden toimista sopimusten aikaan saamiseksi. Direktiivistä ei käy ilmi, miten tällaiset tahot voisivat edistää sopimusten aikaan saamista varsinkin

kaan tilanteessa, jossa oikeudenhaltijat eivät ole kiinnostuneita hyödyntämään teoksia verkossa.

3.4 Julkaisujen oikeudet

3.4.1. Lehtijulkaisujen lähioikeus

Direktiiviehdotuksen mukaan lehtijulkaisujen kustantajille tulisi luoda itsenäinen oikeussuoja tekijöiden oheen. Tämä lähioikeussuoja rajoittuisi lehtikustantajiin, kun sen sijaan kirjankustantajat jäisivät lähioikeussuojan ulkopuolelle. Direktiiviehdotuksen johdantokappaleen mukaan lähioikeussuojaa ei ole tarkoitettu ulotettavaksi myöskään tieteellisiin tai akateemisiin kausijulkaisuihin. Sen sijaan säännös kattaisi esimerkiksi päivälehdet, viikoittain tai kuukausittain julkaistavat aikakauslehdet tai erikoislehdet sekä uutissivustot. Soveltamisala on tarkoitettu laajaksi niin, että se kattaisi kaikki ”journalistiset julkaisut”, jotka palveluntarjoaja julkaisee, joita päivitetään määräajoin tai säännöllisesti missä tahansa mediassa ja jotka julkaistaan tiedonvälitystä tai viihdettä varten.

Lehtikustantajien lähioikeussuoja koskisi vain digitaalisia käyttömuotoja, mutta se ei johdantokappaleen mukaan kuitenkaan ulottuisi linkittämiseen eikä näin ollen ratkaisisi kustantajien mahdollisia ongelmia suhteessa uutisaggregointipalveluihin. Toisaalta säännöksen taustalla olevassa vaikutusarvioinnissa uutisaggregointi on keskeisesti esillä. Ehdotuksesta jää epäselväksi, minkä palveluiden tarjoamiseen edellytettäisiin kustantajien lupa.

Lähioikeussuojan pituudeksi ehdotetaan 20 vuotta lehtijulkaisun julkaisemisesta. Suoja-ajan pituutta ei ole ehdotuksessa tarkemmin perusteltu. Lehtikustantajien suojaa sovellettaisiin taakautuvasti myös ennen direktiivin voimaantuloa valmistettuun sisältöön.

Ehdotuksen mukaan lehtikustantajien lähioikeussuoja ei muuttaisi tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille unionin lainsäädännössä säädettyjä oikeuksia eikä millään tavoin vaikuttaisi niihin. Lähioikeussuojaan ei voisi myöskään vedota tekijöitä ja muita oikeudenhaltijoita vastaan, eikä heiltä erityisesti voisi viedä oikeutta hyödyntää teoksia ja muuta aineistoa erillään siitä lehtijulkaisusta, johon ne on sisällytetty.

Komission mukaan lehtikustantajat kohtaavat ongelmia lisensioidessaan julkaisujensa verkkokäyttöä ja pyrkiessään saamaan investointinsa kustannuksia takaisin. Komissio on viitannut myös siihen, että lähioikeussuoja ratkaisisi kustantajien kokemia ongelmia, jotka liittyvät siihen, että niillä ei ole kaikkia oikeuksia omiin arkistoihinsa sisältyvien lehtien digitaalisiin käyttömuotoihin. Komissio katsoo, että koska lehtikustantajia ei ole tunnustettu oikeudenhaltijoiksi, lisensiointi ja täytäntöönpano on digitaaliympäristössä usein monimutkaista ja tehotonta.

3.4.2. Kustantajien oikeus korvaukseen

Direktiiviehdotuksen mukaan jäsenvaltiot voisivat säätää kustantajan oikeudesta osuuteen korvauksesta, joka koskee teoksen käyttöä tekijänoikeuden rajoituksen nojalla, sen perusteella, että tekijä on siirtänyt tai lisensioinut oikeuden kustantajalle.

Euroopan unionin tuomioistuin katsoi asiassa *Reprobel* (C-572/13), että kansallista järjestelmää, joka sallii kustantajan saavan osuuden korvauksesta sellaisesta käytöstä, joka tapahtuu tekijänoikeuden rajoituksen nojalla, on pidettävä EU:n lainsäädännön vastaisena. Direktiiviehdotus muuttaisi *Reprobel*-asian jälkeen vallitsevaa oikeustilaa unionin lainsäädännössä.

3.5 Suojatun sisällön käyttö eräissä tietoyhteiskunnan palveluissa

Direktiiviehdotuksen 13 artikla käsittelee tietoyhteiskunnan palveluiden tarjoajiin kohdistuvia velvoitteita, jotka liittyvät palvelun käyttäjien palvelun tarjoajan alustalle tallentamiin sisältöihin.

Ehdotuksen mukaan artikla koskisi sellaisia tietoyhteiskunnan palveluja, jotka tallentavat ”suuria määriä” sellaisia teoksia ja muuta aineistoa, joita palvelun käyttäjät ovat tallentaneet palveluihin. Ehdotuksessa ei ole tarkemmin määritelty, mitä olisi pidettävä ”suurena” määränä.

Ehdotetun säännöksen mukaan tällaisten tietoyhteiskunnan palvelujen tulisi yhdessä oikeudenhaltijoiden kanssa toteuttaa toimenpiteitä, jotta varmistetaan oikeudenhaltijoiden kanssa niiden teosten ja muun aineiston käytöstä tehtyjen sopimusten toimivuus tai estetään pääsy niihin teoksiin tai aineistoihin, jotka oikeudenhaltijat yhteistyössä palveluntarjoajien kanssa ovat nimenneet.

Ehdotuksessa ei täsmennetä, tarkoitetaanko säännöksessä käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden välisiä sopimuksia vai tietoyhteiskuntapalvelun tarjoajan ja oikeudenhaltijoiden välisiä sopimuksia. Jos ”sopimuksilla” tarkoitetaan käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden välisiä sopimuksia, on epäselvää, miten palvelun tarjoaja voisi tietää tällaisista sopimuksista. Jos tarkoituksena on velvoittaa tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaja tekemään käyttäjien puolesta sopimuksia oikeudenhaltijoiden kanssa, tämän tulisi selvästi ilmetä säännöksestä. Tämä aiheuttaisi kuitenkin kysymyksen: ketä olisi pidettävä käyttäjänä tekijänoikeudellisessa mielessä, palvelun käyttäjä, joka saattaa sisällöt yleisön saataville palvelun kautta, vai palvelun tarjoaja, joka tarjoaa alustan käyttäjien käyttöön? Jos palvelun tarjoaja velvoitetaan tekemään sopimukset oikeudenhaltijoiden kanssa aineistojen käytöstä palvelussa, palvelun käyttäjää, joka tallentaa teoksia ja muita aineistoja palveluun, ei voida velvoittaa tekemään sopimuksia samasta käytöstä.

Säännöksessä selvennetään, että ”toteutettavat toimenpiteet” käytännössä tarkoittavat tehokkaita sisällöntunnistustekniikoita. Lisäksi palveluntarjoajan olisi toimitettava oikeudenhaltijoille ”riittävät tiedot” toimenpiteiden toimivuudesta ja soveltamisesta sekä tarvittaessa asianmukaiset raportit teosten ja muun aineiston tunnistamisesta ja käytöstä.

Säännöksen mukaan palveluntarjoajien olisi perustettava valitus- ja oikaisujärjestelyjä, jotka ovat käyttäjien saatavilla edellä tarkoitettujen toimenpiteiden soveltamista koskeissa riidoissa. Tällä tarkoitettaneen sitä, että käyttäjällä pitäisi olla mahdollisuus vaatia, että jos käyttäjän palveluun tallennettua aineistoa oikeudettomasti on poistettu palvelusta tai pääsy aineistoon on estetty, niin käyttäjällä pitää olla jokin valituskeino. Säännöksen mukaan jäsenvaltioiden ei ilmeisesti kuitenkaan tarvitsisi mahdollistaa sitä, että käyttäjä saisi asiansa riippumattoman tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Säännöksessä velvoitetaan edelleen jäsenvaltiot ”tarvittaessa helpottamaan” tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien ja oikeudenhaltijoiden yhteistyötä sidosryhmien vuoropuhelun avulla, jotta voidaan määritellä parhaita käytäntöjä, kuten asianmukainen ja oikeasuhteinen sisällöntunnistustekniikka.

Ehdotettua 13 artiklaa kutsutaan yleisesti Youtube-artiklaksi, koska sen esikuvana on mitä ilmeisimmin ollut kyseisen sosiaalisen palvelun käyttämä toimintamalli. Youtubella on käytössään toimintamalli, jonka mukaan tekijänoikeudella suojatun sisällön poistamisen sijaan oikeudenhaltijalle tarjotaan mahdollisuus sopia palveluntarjoajan kanssa siitä, että oikeudenhaltijan omistama sisältö jätetään palveluun ja vastineeksi oikeudenhaltija saa osan palvelun ke-

räämästä mainostulosta. Youtube tekee näin vapaaehtoiselta pohjalta sopimuksia oikeudenhaltijoiden kanssa käyttäjien puolesta.

Laajemmassa kontekstissa ehdotuksen 13 artikla liittyy ns. arvokuilukeskusteluun (value gap), jonka osalta oikeudenhaltijat ovat katsoneet, että on ongelmallista, että he saavat varsin vähän korvauksia sosiaalisen median palveluissa (kuten Youtubessa, Facebookissa tai Twitterissä) tapahtuvasta käytöstä verrattuna siihen, mitä he saavat eri sisältöjen suoratoistopalveluista (kuten Spotifysta tai Netflixistä) tai muista myyntikanavista. Tällaisten sosiaalisen median palveluiden toiminnan katsotaan muun muassa vääristävän kilpailua.

Oikeudenhaltijoiden mukaan Youtube on samanaikaisesti viitannut siihen, että sillä ei ole velvollisuutta hankkia lisenssiä sisältöön siksi, että sen toiminta kuuluu sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin 2000/31/EY 14 artiklassa säädetyn vastuuvapaussäännöksen piiriin. Kyseisen säännöksen mukaan ns. säilytyspalvelun tarjoaja ("hosting service") ei ole vastuussa palvelun vastaanottajan pyynnöstä tallennettujen tietojen osalta edellyttäen, että palvelun tarjoajalla joko ei ole tosiasiallista tietoa laittomasta sisällöstä eikä tietoa tosiasioista tai olosuhteista, joiden perusteella toiminnan tai tietojen laittomuus on ilmeistä, tai palvelun tarjoaja toimii viipymättä tietojen poistamiseksi tai niihin pääsyn estämiseksi heti saatuaan tiedon tällaisista seikoista.

3.6 Tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden oikeudenmukainen korvaus

Direktiiviehdotus sisältää lisäksi säännöksiä, joilla vahvistettaisiin tekijöiden mahdollisuuksia saada riittävää tietoa oikeuksiensa käytöstä, jonka perusteella heille maksetaan korvauksia. Ehdotus sisältää myös säännöksiä, joiden mukaan tekijällä pitää olla mahdollisuus hakea asianmukaista lisäkorvausta, jos alun perin sovittu korvaus on kohtuuttoman vähäinen verrattuna teoksen hyödyntämisestä syntyneisiin tuloihin ja hyötyihin. Tällaisten riitojen osalta olisi oltava mahdollisuus viedä asia vapaaehtoiseen vaihtoehtoiseen riitojenratkaisumenettelyyn.

3.7 Voimaansaattamisaika

Direktiiviehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden tulee saattaa direktiivi voimaan viimeistään 12 kuukauden kuluttua direktiivin voimaantulosta. Direktiivin voimaansaattamisaika on tavanomaista lyhyempi ja poikkeuksellinen direktiivin laajuus huomioiden.

4 Ehdotuksen vaikutukset

Ehdotus koostuu monesta toisistaan erillisestä toimenpiteestä, joiden keskinäinen yhteys ja yhteisvaikutus jäävät monilta osin epäselviksi. Yhdessä muiden tekijänoikeusalan direktiivien kanssa EU:n tekijänoikeuslainsäädännöstä alkaa muodostua varsin hajanainen kokonaisuus.

Komission tekemä vaikutusarviointi ei koske ehdotusten vaikutuksia laajemmin kuin suhteessa komission ajamiin päämääriin. Vaihtoehtoisia keinoja saavuttaa päämäärät, tai ehdotettujen toimenpiteiden tosiasiallista tehokkuutta, ei ole tutkittu erityisesti suhteessa lehtikustantajien lähioikeutta ja tietoyhteiskuntapalvelujen tarjoajien vastuuta koskeviin ehdotuksiin, joiden osalta on tullut selväksi, että ehdotukset perustuvat voimakkaaseen poliittiseen ohjaukseen. Komissiolla ei näissä olosuhteissa ole ollut mahdollisuutta tehdä perusteellista selvitystä mahdollisista muista vaihtoehdoista tai niiden vaikutuksista.

Tekijänoikeuden rajoituksia koskevat ehdotukset asettaisivat tietyiltä osin kyseenalaiseksi Suomessa nykyisin voimassa olevan lähtökohdan, jonka mukaan rajoitukset ovat voimassa

kaikkia kohtaan (erga omnes). Tekijänoikeuden rajoituksia koskevien ehdotusten dynaamiset vaikutukset markkinoilla jäävät osittain epäselviksi.

On mahdollista, että tekstin- ja tiedonlouhintaa koskeva uusi rajoitus aiheuttaa vastakohtapäätelmiä vuoden 2001 tekijänoikeusdirektiiviin nähden, jonka on katsottu mahdollistavan tiedonlouhinnan. Jos näin tapahtuu, on todennäköistä, että data-analytiikkaan perustuvat yritykset siirtävät toimintansa EU:n ulkopuolelle.

Myynnistä poistuneita teoksia koskeva ehdotus perustuu jaotteluun, joka on Suomessa tuntematon. On mahdollista, että ehdotus jäykistäisi nykyistä sopimuslissenssijärjestelmää ja aiheuttaisi sopimuslissenssijärjestöille merkittäviä lisäkustannuksia.

Lehtikustantajien uuden lähioikeussuojan voidaan arvioida lisäävän teoksista maksettavia kuluttajahintoja, ainakin siltä osin kuin teoksen kaupallinen hyödyntäminen tapahtuu muiden kuin kustantajien toimesta. Ellei lisäkorvauksia pystytä lisäämään kuluttajahintoihin, johtaisi kustantajien lähioikeus tekijöille tulevien korvausten pienenemiseen. Lähioikeudella voisi olla myönteisiä vaikutuksia kustantajien saamiin korvauksiin. Tosin esimerkiksi Saksassa ja Espanjassa käyttöön otetut lähioikeussuojan muodot eivät ole ainakaan tähän mennessä johtaneet tältä osin toivottuihin tuloksiin.

Kustantajien oikeus korvauksiin teosten käyttämisestä tekijänoikeuden rajoituksen nojalla vaikuttaisi kielteisesti tekijöiden taloudellisiin etuihin, sillä osa heille nyt tulevista korvauksista ohjautuisi kustantajille. Ei voida pitää todennäköisenä, että tekijänoikeuden rajoitusten nojalla maksettavat korvaukset, joita pääasiassa maksetaan valtion budjetista, tulisivat merkittävästi nousemaan uudistuksen myötä. Lehtikustantajien lähioikeussuojalla voi olla kielteinen vaikutus kansalaisten mahdollisuuksiin kommentoida ja keskustella uutisista sosiaalisessa mediassa.

Tietoyhteiskunnan palveluiden tarjoamista koskevan säännöksen voidaan arvioida nykymuodossaan vaikuttavan erittäin kielteisesti tietoyhteiskuntapalveluiden tarjoajiin sekä erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksiin kehittää ja tarjota palveluitaan sisämarkkinoilla. Erityisen haitallista markkinoiden toimivuudelle on, että ehdotetun säännöksen mahdollisesti sisältämät velvoitteet ovat siinä määrin epäselviä, että sääntelyn piiriin kuuluvat toimijat eivät voi sen perusteella arvioida, mitä heidän pitäisi tehdä täyttääkseen direktiivin vaatimukset. Ehdotetutssamuodossa myös säännöksen suhde sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin palvelun tarjoajien vastuuvapautta koskeviin säännöksiin on epäselvä.

Säännöksen vaikutuksia tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden etuihin ei komission vaikutusarvioinnissa ole riittävästi analysoitu. Jos vastuu teosten ja muiden suojan kohteiden lissensioinnista siirtyy käyttäjiltä palvelun tarjoajille ehdotuksen mukaisesti, voi ratkaisu olla kokonaistaloudellisesti oikeudenhaltijoille tappiollinen.

Komission vaikutusarvioinnissa ei ole riittävästi selvitetty oikeudenhaltijoihin ja palvelun tarjoajiin kohdistuvia kustannuksia, jotka liittyvät erityisesti teosten identifiointiin ja teknisten toimenpiteiden toteuttamiseen. Ei ole myöskään selvitetty, olisiko mahdollista luoda järjestelmä, jolla voitaisiin järkeistää kustannukset, joita aiheutuu kullekin palveluntarjoajalle neuvotteluista kaikkien oikeudenhaltijoiden kanssa sekä sisällöntunnistustekniikan toimeenpanoon liittyvien kaikkia teoksia ja muita suojan kohteita koskevien vertailutietokantojen luomisesta ja ylläpitämisestä sekä oikeudenhaltijatietojen hallinnasta.

Tilanteessa, jossa tutkimusten mukaan mainosrahoitus on jo siirtymässä pois ”vanhasta” sosiaalisesta mediasta kohti pikaviestipalveluita, joissa ei tekijänoikeudella suojattuja sisältöjä merkittävästi hyödynnetä, ei ehdotuksilla kustantajien verkkokäyttöä koskevasta lähioikeus-

suojasta eikä tietoyhteiskuntapalveluiden velvoitteista voida katsoa olevan merkittävästi oikeudenhaltijoiden ansaintamahdollisuuksia lisääviä vaikutuksia.

Ehdotuksilla ei arvioida olevan merkittäviä välittömiä vaikutuksia valtion talousarvioon. Ehdotuksen mukaan Euroopan unionin teollis- ja tekijänoikeusvirastolle tulisi kustannuksia aiheuttavia lisätehtäviä. Viraston kustannuksia maksetaan ensisijaisesti viraston malli- ja tavaramerkkioikeuksien rekisteröinnistä saaduista tulosta.

5 Oikeusperusta ja suhde toissijaisuusperiaatteeseen sekä suhteellisuusperiaatteeseen

Ehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 114 artiklaan. Artiklassa annetaan EU:lle valta antaa säädöksiä, joiden tavoitteena on sisämarkkinoiden toteuttaminen ja toiminta. Oikeusperustaa voidaan pitää asianmukaisena.

Ehdotuksen toissijaisuusperiaatteen osalta komissio esittää, että koska tekijänoikeuden ja lähi-oikeuksien poikkeukset ja rajoitukset on yhdenmukaistettu EU:n tasolla, jäsenvaltioiden liikkumavara niiden luomisessa tai muuttamisessa on rajoitettu. Tämän vuoksi tarvitaan EU:n toimia, jotta saavutetaan täysi oikeusvarmuus tutkimuksen, koulutuksen ja kulttuuriperinnön alalla tapahtuvassa rajat ylittävässä käytössä.

Myynnistä poistuneiden teosten levittämisen osalta tarvitaan komission mukaan EU:n tasolla toimenpiteitä, jotta voidaan varmistaa, että tällaisten teosten levittämistä koskevat lisensiointijärjestelyt toimivat EU:n laajuisesti ja että niiden vaikutus ulottuu rajojen yli. Myös audiovisuaalisten teosten verkossa tapahtuvan hyödyntämisen osalta on komission mukaan tarpeen helpottaa lisensiointisopimusten neuvottelemista kaikissa jäsenvaltioissa, jotta voidaan tukea eurooppalaisia teoksia tilausvideoalustoilla kaikkialla EU:ssa.

Tekijänoikeudella suojatun sisällön verkkojakelu on perusolemukseltaan rajat ylittävää. Siksi tarvitaan toimenpiteitä EU:n tasolla toimivien markkinoiden takaamiseksi. Komissio katsoo, että tekijöiden ja esiintyjien tulee nauttia samaa korkeatasoista EU-lainsäädännöllä vahvistettua suojaa kaikissa jäsenvaltioissa.

Ehdotuksen suhteellisuusperiaatteen osalta komissio katsoo, että ehdotetut toimenpiteet ovat oikeasuhtaisia niiden päämäärä huomioiden ja jättäen kansallista liikkumavaraa yksityiskohtien osalta.

Valtioneuvoston käsityksen mukaan ehdotus on toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden mukainen.

6 Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Ehdotus edellyttää tekijänoikeuslain (404/1961) ja mahdollisesti myös tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) muuttamista. Tekijänoikeuslaki ja tietoyhteiskuntakaari kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

7 Toisten jäsenvaltioiden kannat

Kannanmuodostus on jäsenvaltioissa kesken. Ehdotus on alustavien näkemysten perusteella saanut ristiriitaisen vastaanoton. Todennäköinen jakolinja neuvostossa tulee olemaan teknologian suomiin mahdollisuuksiin myönteisesti suhtautuvien ja markkinaliberaalia politiikkaa edustavien valtioiden (Pohjois-Eurooppa) ja teknisesti vähemmän kehittyneiden ja protek-

tionistisemmin suhtautuvien jäsenvaltioiden välillä (Etelä-Eurooppa, erityisesti Ranska, Italia ja Espanja).

8 Ehdotuksen kansallinen käsittely

Ehdotuksesta lähetettiin lausuntopyyntö 16.9.2016. Lausuntoaika päättyi 15.10.2016. Lisäksi ehdotuksesta järjestettiin avoin kuulemis- ja keskustelutilaisuus 10.10.2016.

Jaostokäsittely: Jaosto 31 (Kulttuuri ja AV-palvelut) kirjallinen menettely 14.—15.11.2016, koulutusjaosto 14.11.2016 sekä sisämarkkinajaosto 15.11.2016.

9 Ehdotuksen käsittely Euroopan unionissa

Ehdotusta käsitellään neuvoston tekijänoikeustyöryhmässä. Komissio on työryhmässä yleisellä tasolla esitellyt tekijänoikeuden modernisointiin liittyviä ehdotuksiaan sekä tekemäänsä vaikutusarviointia. Ehdotuksen artiklakohtainen esittely ja läpikäynti alkavat työryhmässä marraskuun lopussa.

Ehdotusta käsiteltäneen Euroopan parlamentin JURI-komiteassa. Tarkempi aikataulu ei ole vielä tiedossa.

10 Valtioneuvoston kanta

Suomi tukee yleisellä tasolla komission pyrkimyksiä edistää tekijänoikeudella suojattujen sisältöjen rajat ylittävää saatavuutta sisämarkkinoilla sekä tavoitetta saattaa tekijänoikeuden rajoitukset ajan tasalle tavalla, joka huomioi uudet hyödyntämistavat. Suomi katsoo, että direktiivissä tulee pyrkiä löytämään tasapaino toisaalta tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden oikeutettujen etujen ja elinkeinovapauden suojelemisen ja toisaalta yhteiskunnallisten tavoitteiden ja perusoikeuksien, kuten tieteen ja kulttuurin vapauden ja sananvapauden, välillä. Suomi pitää tärkeänä, että sääntelyllä ei aseteta esteitä tietoyhteiskunnan ja tietoverkkojen toiminnan kannalta tärkeiden palveluiden ja infrastruktuurien toimivuudelle, kuten hakukoneille ja linkitykselle.

Markkinoiden toimivuuden osalta Suomi painottaa, että EU:n tekijänoikeuspolitiikan tavoitteena tulee olla EU:n kilpailukyvyyn ja sisämarkkinoiden toimivuuden parantaminen ja tekijänoikeusmarkkinoiden kokonaisvolyymien kasvu niin oikeudenhaltijoiden ja sisältöteollisuuden kuin kuluttajien hyväksi. Näin ollen tekijänoikeussäätelyn ja siihen liittyvän sähköisen kaupankäynnin sääntelyn tulee tukea myös uusien ja innovatiivisten sisältöjen, palveluiden ja tuotteiden sekä liiketoimintamallien kehittämistä ja markkinoille tuomista. Sääntelyn lähtökohtina tulee olla toimivuus digitaalisessa toimintaympäristössä, uusien liiketoimintamallien mahdollistaminen ja teknologianeutraalius. Suomi katsoo, että sisämarkkinoilla pikemminkin tulisi vähentää kuin lisätä oikeuksien pirstaloitumista ja pyrkiä välttämään uusien oikeudenhaltijoiden ja oikeuksien synnyttämistä.

Tiedonlouhinnan osalta Suomi katsoo, että nykyisiä mahdollisuuksia tiedonlouhintaan ei tule heikentää ja että tieteellistä tiedonlouhintaa tarkasteltaessa olisi huomioitava myös mahdollisuudet hyödyntää kansallista tutkimusinfrastruktuuria, mukaan lukien muistiorganisaatioiden ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden osallistuminen tiedonlouhintaan sekä tutkimuksen verifioimiseen liittyvät tarpeet.

Suomi kannattaa direktiiviehdotuksen mukaista mallia, joka jättää kansallisen lainsäätäjän harkintaan, miten opetuskäyttö mahdollistetaan, ja jossa myös lisensointiin perustuvat mallit

opetuskäytön turvaamiseksi olisivat edelleen mahdollisia. Suomi kannattaa myös ehdotusta, jonka mukaan opetuskäytön katsotaan tapahtuvan siinä maassa, jossa oppilaitos toimii. Kun jäsenvaltioille on jätetty kansallista liikkumavaraa, tämä elementti on tarpeen, jotta etäopetus olisi mahdollista.

Suomi kannattaa pyrkimyksiä edistää kulttuurihistoriallisesti kiinnostavien aineistojen saatavuutta myös rajat ylittävissä tilanteissa, mutta katsoo, että rajat ylittävän käytön sopimuslienssijärjestelmään perustuvan ratkaisun tulisi voida tapahtua ehdotettua kevyemmällä hallinnollisella ratkaisulla, joka perustuu yhteishallinnointiorganisaatioiden vastavuoroisuuteen. Suomi ei pidä mahdollisena, että kulttuuriperintölaitokset neuvottelevat komission ehdottamalla tavalla eri ulkomaisten yhteishallinnointiorganisaatioiden kanssa kussakin tapauksessa erikseen myynnistä poistuneita teoksia koskevien käyttö lupien hankkimiseksi.

Suomi pitää komission ns. arvokuiluun liittyviä ehdotuksia ongelmallisina. On kuitenkin tarkoituksenmukaista, että komissio pohtii eri tekijöitä, jotka liittyvät tekijänoikeudellisesti suojattujen teosten verkkojakelun arvonmuodostukseen eri aloilla sekä oikeuksien ja vastuiden jakautumiseen eri markkinatoimijoiden välillä. Suomi katsoo, että markkinoilla olevia mahdollisia ongelmia on syytä tarkkaan selvittää ja etsiä ratkaisua, jolla saavutetaan reilut kilpailuolosuhteet. Samalla olisi kiinnitettävä huomiota tekijänoikeuksien kunnioittamiseksi tarvittavan infrastruktuuriin kehittämiseen, kuten yhteen toimivien teos- ja tekijätietojen saatavuuden varmistamiseen. Tavoitteena tulee olla tasapainoinen ja käytännön toimivuuden kannalta järkevä sääntely, jossa huomioidaan myös muut käynnissä olevat, erityisesti digitaalisten sisämarkkinoiden verkkoalustoihin eli alustatalouteen sekä teollis- ja tekijänoikeuksien toimeenpanoon liittyvät, EU-hankkeet. Toimenpiteiden tulisi myös olla yhteensopivia sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin kanssa. Nyt esillä olevat arvokuiluun liittyvät ehdotukset ovat keskenään ristiriitaisia eivätkä perustu riittävään vaikutusarviointiin, jotta niiden pohjalta olisi mahdollista tehdä johtopäätöksiä uuden sääntelyn tarpeesta.

Suomi katsoo, että direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa pitäisi pyrkiä selkeyttämään ehdotukseen sisältyviä säännöksiä ja keskittyä asioihin, jotka ovat sisämarkkinoiden kehittämisen kannalta kaikkein tärkeimmät ja vaikutuksiltaan selvimmät.